

Энг яхши суҳбатдош

Image not found or type unknown



09:23 / 12.06.2024 2124

نَا بِي بَح ي بَأ نْب دِي زِي نَع
قَح : نُولُ وُقَي اُونَا كَ ءَامَلُ غَلَا
بَأَلِ قَح نَم لَضُ فَأْمُ أَلَا
قَح لُ كَلَو

Язийд ибн Абу Ҳабийбдан ривоят қилинади:

«Уламолар: «Онанинг ҳаққи отанинг ҳаққидан афзал», дер эдилар. Ҳар бирининг ҳам ҳаққи бор».

Шарҳ: Ота-онанинг икковининг ҳам фарзандида ҳаққи бор. Фарзанд бу ҳаққи адо этиши керак. Лекин онанинг ҳаққи отаникидан кўра устундир, афзал ва кўпдир. Саҳобалар, тобеъинлар ичидаги уламолар онанинг ҳаққи кўплигини, устунлигини доимо эслатиб туришар эди.

لُجَرَءَاجَ : لَأَقَّ ةَرِيْرُهُ يَبَأُ نَع
هَلَلَا يَّ لَصَّ يَّبُّ نَلَا يَلَا
أَم : لَأَقَفَ مَّ لَسَوِ هَيَلَع
, «كَمْ أَرْب» : لَأَق ؟ يَنْرُمُ أْت
, «كَمْ أَرْب» : لَأَقَفَ ، دَاعٌ مَّ ث
, «كَمْ أَرْب» : لَأَقَفَ ، دَاعٌ مَّ ث
, «كَبَأَرْب» : لَأَقَفَ ، دَاعٌ مَّ ث

Абу Ҳурайрадан ривоят қилинади:

«Бир одам Набий соллаллоҳу алайҳи вассалламнинг ҳузурларига келиб: «Менга нима амр қиласиз?» деди.

«Онангга яхшилик қил», дедилар. У яна қайтарди.

«Онангга яхшилик қил», дедилар. У яна қайтарди.

«Онангга яхшилик қил», дедилар. У яна қайтарди.

«Отангга яхшилик қил», дедилар».

Шарҳ: Демак, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламнинг бу маънодаги суҳбатлари фақат бир киши билан эмас, бир неча киши билан бўлган экан. Бундай ҳолатлар такрор-такрор бўлиб турган экан. Бу эса, яъни бир нарсанинг ҳар воқеада турли кишиларга такрор айтилиши яна ҳам кучли маънони билдиради.

Бу бир марта айтиб қўйиладиган гап эмас, балки доимий такрорлаб турилиши, ҳеч кимнинг эсидан чиқмаслиги ва халққа, фарзандларга қайта-қайта эслатиб турилиши лозим бўлган ҳақиқат экан.

Ушбу ҳадиси шарифдан олинадиган фойдалар:

1. Илмли кишилардан нима амал қилиш кераклигини сўраб туриш яхши экани.
2. Онага яхшилик қилиш энг афзал амаллардан бири экани.
3. Бир саволни яна қайта бериш мумкинлиги.
4. Бир жавобни қайта бериш мумкинлиги.
5. Онанинг ҳаққи отаникидан уч марта зиёда экани.
6. Онанинг ҳаққидан кейин отанинг ҳаққи келиши.

يُجِئُكَ إِلَىٰ لِكِّكَ وَتُمْلَا يِبَا نَع
يَلَصَّ يِبْنَلَا يَتَا أَلْجَرَّ نَأ
أَي: لَأَقَفَ مَلَسَوِ هَيْلَعُ هَلَلَا
مَظْعَأُ يَدِلَاوُ يَا، هَلَلَا لُوسَر
«أُمُّهَ الْكَ» : لَأَق ؟ أَقَحَّ يَلَع
مُتْ ، «أُمُّهَ الْكَ» : لَأَقَفَ دَاعُ مُمْت

«يَا هَلْ لِي لَوْ سَرَّ أَيُّ لِقَافٍ دَاعٍ لِقَافٍ؟ أَقَحَّ يَلَعُ مَظْعَأُ يَدِلْ أَوْ «لَكُمْ أ».

Абул Мутаваккил Ножийдан ривоят қилинади:

«Бир одам Набий соллаллоҳу алайҳи вассалламнинг ҳузурларига келиб, «Эй Аллоҳнинг Расули! Ота-онамдан қайси бирининг ҳаққи улуғроқ?» деди. «Икковиники ҳам», дедилар. У яна қайтарди. «Икковиники ҳам», дедилар. У яна қайтариб, «Эй Аллоҳнинг Расули! Ота-онамдан қайси бирининг ҳаққи улуғроқ?» деди. «Онангнинг», дедилар».

Шарҳ: Ушбу ҳадиси шарифдан ота-онанинг ҳаққи тўғрисида баробар тарфибот олиб борилгани кўриниб турибди. Саҳобалардан бири бу масалага аниқлик киритмоқчи бўлган. Ота-онадан қай бирининг ҳаққи улуғроқ эканини билмоқчи бўлиб, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи вассалламга: **«Эй Аллоҳнинг Расули! Ота-онамдан қайси бирининг ҳаққи улуғроқ?»** деди».

Аслида бу саволдаги каби ишга тарфиб йўқлиги, ота-онага бир хил муносабатда бўлиш яхшилиги сабабли Набий соллаллоҳу алайҳи вассаллам: **«Икковиники ҳам», дедилар. У яна қайтарди».**

Яъни мазкур саҳобий яна аввалги саволини қайтарди. Ота-онанинг икковидан қай бирининг ҳаққи улуғроқ эканини билишга қаттиқ қизиққани учун шундай қилди. Аммо Набий соллаллоҳу алайҳи вассаллам ҳам ўзларининг аввалги гапларини такрорлаб, **«Икковиники ҳам», дедилар. У яна қайтариб:**

«Эй Аллоҳнинг Расули! Ота-онамдан қайси бирининг ҳаққи улуғроқ?» деди».

Шунда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи вассаллам савол эгасининг бу масалани очиқлаб олишга қатъий қарор қилганини, бу савол уни жуда қизиқтириб қолганини билиб, аниқ жавоб бердилар: «Онангнинг»,

дедилар».

Қуйидаги ҳадиси шарифда эса онанинг ҳаққи отаникига нисбатан улғу,
буюк эканлиги бошқача бир услубда таъкидланади.

مُّأَلِّلٌ لِّأَقْوَانِ سَخْلًا نَعِ
، عَاطِلٌ أَوْ رَبُّ لَانِمِ نَأْتِلُ ثَلَا
ثُلُ ثَلَا بَأَلَلَو

Ҳасандан ривоят қилинади:

«Яхшилик ва итоатнинг учдан иккиси онага, учдан бири отага».

Шарҳ: Яхшилик ва итоат қилишни ота-онанинг орасида бўладиган бўлсак,
учдан иккиси онага, бири отага бўлади. Яъни яхшиликнинг учдан иккиси
онанинг ҳаққи бўлар экан. Фарзанднинг итоати тўғрисида гап кетадиган
бўлса ҳам, учга бўлиниб, икки бўлаги онанинг ҳаққи, бир бўлаги отанинг
ҳаққи бўлади.

تُلُقِ لَأَقْوَانِي نَأْتِلُ شَلَا نَعِ
ي فُ بَأَلَلَو مُأَلَّا ي بَعُّ شَلَل
قَحَّأ مُأَلَّا لَأَقْوَانِي؟ أَوْ سَرَبُّ لَأ

Шайбонийдан ривоят қилинади:

«Шаъбийга: «Ота-она яхшиликда баробарми?» дедим. «Она
ҳақлироқ», деди».

Шарҳ: Шаъбий жуда катта тобеъинлардан бўлган. У киши машҳур уламолардан саналади. Кўпчилик у кишидан доимо савол сўраб, илм ўрганиб юрган. Шайбоний деган ровий ҳам Шаъбий розияллоҳу анҳунинг олдиларига бориб, «Ота-онанинг яхшиликдаги ҳақлари бараварми?» деганида, у киши: «Онанинг ҳаққи кўпроқ», деган эканлар.

Бу ривоятда ота-она уларга яхшилиқ қилишда баробар эмаслиги, онанинг ҳаққи устунроқ экани очиқ-ойдин айтилмоқда. Чунки она фарзандга ҳомиладор бўлгандан бошлаб, унинг машаққатини тортади. Тўққиз ой қорнида кўтариб юради. Ҳомиладорликнинг қанчалик қийин кечишини ҳар бир ақли бор одам яхши билади. Фақат фарзанд учун фидокорлиги туфайлигина она ўша машаққатларни кўтаради. Шунинг учун онанинг фарзанддаги ҳаққи алоҳида улуғ бўлади.

Сўнгра ҳар бир фарзанднинг туғилиши қанчалик оғир машаққат эканлигини ҳам ҳамма яхши билади. Туғиш дарди ўлимни бўйинга олиш билан баробар экани ҳам маълум. Шунинг учун онанинг фарзанддаги ҳаққи алоҳида улуғ бўлади.

Қолаверса, уни эмизиб, ювиб-тараб катта қилиш ҳам қанчалик улкан меҳнат эканлигини ҳамма яхши билади. Бу машаққатли меҳнатни ҳам фақат онагина яхшилаб адо эта олади. Шунинг учун онанинг фарзанддаги ҳаққи алоҳида улуғ бўлади.

لُجَرَ لَاقٍ : لَاقٍ عَرِيْرُهُ يَبَا نَع
قَحَا نَم ، هَلَلَا لُوسَرَاي
نَسُحَب يِّنْم سَانَلَا
تَلُق ، «كُمَا» : لَاقٍ ؟ عَبْحُصَلَا
«كُمَا مَث» : لَاقٍ ؟ نَم مَث

«لَكُمْ أَمْ» : لَأَق ؟ نَمَّ مُمْثُ : تُلُقُ قَف ،
لَأَق ؟ نَمَّ مُمْثُ : تُلُقُ ، أَثَالَت
«لَكُمْ أَبًا مُمْثُ» .

Абу Хурайрадан ривоят қилинади:

«Бир киши: «Эй Аллоҳнинг Расули! Одамлар ичида ким менинг яхши суҳбатимга ҳақлироқ?» деди.

«Онанг», дедилар.

«Кейин ким?» деди.

«Кейин онанг», дедилар.

«Кейин ким?» деди.

«Онанг», дедилар.

Уч марта (шундай бўлди).

«Кейин ким?» деди.

«Кейин отанг», дедилар».

Шарҳ: Аввалги ўрганган ҳадисларимизга ўхшаган маъно бу ҳадисда ҳам бошқа иборалар билан келибди. Демак, онанинг фарзанд устидаги ҳаққи қанчалик буюк эканлигини яхши суҳбатга ҳақли сифатида уч марта она зикр қилинганидан сўнггина, тўртинчисидан ота кўрсатилганидан ҳам тушуниб олиш мумкин.

«Яхшилик ва силаи раҳм» китоби 1-жуз.

Ушбу китоб Ўзбекистон Республикаси Дин ишлари бўйича қўмитанинг 2022 йил 5 октябрдаги 03-07/7613-рақамли хулосаси асосида тайёрланган.